

GABON PAZAR BİLGİLERİ

T.C.
Ticaret Bakanlığı
Uluslararası Anlaşmalar ve Avrupa Birliği
Genel Müdürlüğü

İçindekiler

1. DIŞ TİCARET POLİTİKASI VE UYGULAMALARI	3
2. PAZARIN ÖZELLİKLERİ	8
3. ÖNEMLİ SEKTÖRLER	11
4. PAZARDA DİKKAT EDİLMESİ GEREKEN HUSUSLAR VE DİĞER BİLGİLER.....	18
5. ŞİRKET KURULUŞU VE İŞ YAPMA İLE İLGİLİ BİLGİLER	21

1. DIŞ TİCARET POLİTİKASI VE UYGULAMALARI

Dış Ticaret Politikası

Gabon, 1963 yılında Gümrük Tarifeleri ve Ticaret Genel Anlaşması'nı (GATT) imzalayarak uluslararası ticaret sistemine dahil olmuş ve 1 Ocak 1995 itibarıyla Dünya Ticaret Örgütü (DTÖ) üyesi olmuŐtur. Bu çerçevede çok taraflı ticaret sisteminin temel kurallarını uygulamaktadır.

Ülke, Orta Afrika Ekonomik ve Parasal Birliği (CEMAC) üyesidir ve dış ticaret politikalarını büyük ölçüde bu birliğin ortak düzenlemeleri doğrultusunda yürütmektedir. CEMAC üye ülkeleri (Gabon, Kongo Cumhuriyeti, Kamerun, Ekvator Ginesi, Orta Afrika Cumhuriyeti ve Çad) arasında gümrük vergisi muafiyeti uygulanmakta; birlik dışındaki ülkelerle yapılan ticarete ise Ortak Dış Tarife (TEC) geçerlidir. Uygulamada gümrük vergileri, CEMAC tarafından belirlenen ürün kategorilerine göre %0 ile %30 arasında değişmektedir.

Gabon'un üye olduğu bir diğer bölgesel oluşum Orta Afrika Devletleri Ekonomik Topluluğu (ECCAS)'tır. ECCAS, bölgesel ekonomik entegrasyonu ve uzun vadede bir gümrük birliği oluşturmayı hedeflemektedir. Bununla birlikte, topluluk bünyesinde tam anlamıyla işleyen bir serbest ticaret rejimi henüz tesis edilememiŐtir.

Gabon ayrıca Nisan 2018'de Afrika Kıta Serbest Ticaret Bölgesi (AfCFTA) Anlaşması'nı imzalamıŐ olup anlaŐma, 1 Ocak 2021 itibarıyla yürürlüğe girmiŐtir. Bununla birlikte, 2026 yılı itibarıyla AfCFTA kapsamında tarife indirimlerinin ve menşe kurallarının fiilî uygulaması sınırlı düzeydedir; ticaret rejimi esas itibarıyla CEMAC düzenlemeleri çerçevesinde yürütölmektedir.

Gabon genel olarak serbest bir dış ticaret rejimine sahiptir. İthalat ve ihracatta temel ilke serbestlik olmakla birlikte, belirli sektörlerde koruyucu ve düzenleyici uygulamalar bulunmaktadır.

Orman ürünleri ihracatı bu kapsamda önemli bir istisnadır. Ülkenin doğal kaynaklarını koruma ve katma değerli üretimi teşvik etme politikası doğrultusunda, tomruk ihracatı yasaktır. Orman ürünlerinin kontrplak ve benzeri işlenmiş ürünler halinde ihracı serbesttir.

İthalat tarafında ise bazı stratejik sektörlerde koruma önlemleri uygulanmaktadır. *Şeker ve çimento* sektörlerinde faaliyet gösteren yerel üreticilerin korunması amacıyla belirli firmalara ithalat tekeli hakkı tanınmıştır. Bu durum, söz konusu ürünlerde ithalat işlemlerinin sınırlı sayıda yetkili şirket aracılığıyla yürütölmesine yol açmaktadır.

İthalatta istenen belgeler Şunlardır:

- Gümrük beyannamesi: İthal edilen malların detaylarını içeren resmi beyan belgesi.
- Fatura: Ticari fatura, malın değeri, miktarı ve tanımı gibi bilgileri içermelidir.
- KonŐimento: TaŐıma belgesi olarak, malların sevkiyatına dair detayları (örneğin yükleme ve varıŐ limanları) gösterir.
- Çeki Listesi: Sevkiyattaki malların ayrıntılı listesini içerir; ambalaj türü ve içeriği belirtilmelidir.
- Sigorta Sertifikası: Malların nakliye sırasında sigortalandığını kanıtlar.

- Yükleme Sertifikası (BIETC) : Gabon Gemi Yükleyiciler Konseyi (CGC) tarafından zorunlu kılınan Bordereau d'Identification Electronique de Traçabilité des Cargaisons, tüm ithalatlar için gereklidir ve yükleme limanında düzenlenir.
- Menşe Şahadetnamesi: Ürünün üretildiği ülkeyi gösterir.
- Uygunluk Sertifikası (01-24 ve 30 no.'lu GTİP'ler hariç): İthal edilen ürünlerin ithalat yapılacak ülkenin teknik düzenlemelerine, standartlarına ve güvenlik kriterlerine uygun olduğunu kanıtlayan resmi bir belgedir.
- Sağlık Sertifikası: Gıda ürünleri ve hayvansal ürünler için ithalatçı ülkenin sağlık standartlarına uygunluğu gösterir.

Uygulamada, ithalat işlemlerinde gümrük vergileri yanında CEMAC kaynaklı topluluk vergileri ve ithalat aşamasında tahsil edilen KDV de mali yük oluşturmaktadır. Ayrıca, bölgesel para politikası çerçevesinde yürütülen döviz kontrolleri nedeniyle ithalat bedellerinin yurtdışına transferinde bankacılık prosedürleri önem arz etmektedir.

Gümrük Vergileri

Gabon, Orta Afrika Ekonomik ve Parasal Birliği (CEMAC) tarafından kabul edilen Ortak Dış Tarife (Tarif Extérieur Commun-TEC) sistemini uygulamaktadır. Ortak dış tarife, CEMAC Gümrük Kanunu ve ilgili topluluk düzenlemeleri çerçevesinde belirlenmiş olup birlik dışındaki ülkelerden yapılan ithalatlarda geçerlidir. Üye ülkeler arasında ise serbest dolaşım ilkesi kapsamında gümrük vergisi uygulanmamaktadır.

- **Kategori I-%0:** Temel sosyal ve kültürel ürünler (örneğin kitap ve broşürler).
- **Kategori II-%5:** Birincil ihtiyaç ürünleri (örneğin süt, krema, kümes hayvanı eti).
- **Kategori III-%10:** Ham maddeler ve yatırım malları (örneğin makine, traktör, buğday).
- **Kategori IV-%20:** Ara mallar ve yarı mamuller (örneğin malt, işlenmiş kauçuk).
- **Kategori V-%30:** Nihai tüketim ve lüks tüketim malları (örneğin bazı gıda maddeleri, kozmetik ürünleri, içkiler ve elektrikli ev aletleri).

Gümrük vergilerinin yanı sıra, ithal edilen malın CIF kıymeti üzerinden hesaplanan bazı topluluk vergileri de uygulanmaktadır:

- %0,4 oranında Topluluk Entegrasyon Katkı Payı (CCI),
- %0,05 oranında OHADA katkı payı,
- %0,2 oranında Afrika Birliği katkı payı (birlik dışı ülkelerden yapılan ithalatta).

Ayrıca, ithalat aşamasında Katma Değer Vergisi (KDV) de gümrük kıymeti ve tahakkuk eden vergiler üzerinden hesaplanarak tahsil edilmektedir.

2025 ve 2026 yıllarında, hayat pahalılığı ile mücadele politikası kapsamında, bazı temel gıda ürünleri ile belirli inşaat malzemelerinde ithalat aşamasında uygulanan gümrük vergileri, Katma Değer Vergisi ve bazı ek mali yükümlülüklerin geçici sürelerle askıya alınmasına karar verilmiştir. Söz konusu uygulama genellikle altı aylık dönemler halinde uzatılmakta olup kalıcı bir tarife değişikliği niteliği taşımamaktadır.

İç Vergiler ve Oranları

Gabon'da yürürlükte bulunan başlıca vergiler; Kurumlar Vergisi (Impôt sur les Sociétés-IS), Kişisel Gelir Vergisi (Impôt sur le Revenu des Personnes Physiques-IRPP), Katma Değer Vergisi (Taxe sur la Valeur Ajoutée-TVA) ve ithalat aşamasında tahsil edilen gümrük vergileridir. Vergi sistemi esas olarak Gabon Genel Vergi Kanunu (Code Général des Impôts – CGI) hükümlerine dayanmaktadır.

Vergi İdaresi

Gabon'da vergi idaresi, Vergi Genel Müdürlüğü'dür. Ekonomi ve Maliye Bakanlığı'na bağlı olarak çalışır.

Vergi Beyannamesi Süreçleri

- Kurumlar Vergisi (IS): Mali yıl esas alınmakta olup yıl içinde geçici ödemeler yapılmakta, hesap dönemi kapanışını takiben yıllık beyanname verilmektedir.
- Katma Değer Vergisi (KDV): Aylık beyan esasına tabidir. Bir önceki aya ait işlemler için takip eden ayın 20'sine kadar beyan edilerek ödenir.
- Kişisel Gelir Vergisi (IRPP): Ücret gelirlerinde stopaj yöntemi uygulanmakta; diğer gelir unsurlarında beyan esasına göre ödeme yapılmaktadır.

Muhasebe Kayıtları

Gabon'da faaliyet gösteren şirketler, OHADA muhasebe sistemi (SYSCOHADA) hükümlerine tabidir. Finansal tabloların hazırlanması ve muhasebe kayıtlarının tutulması OHADA düzenlemelerine uygun olarak gerçekleştirilmektedir.

Kurumlar Vergisi

Kurumlar Vergisi oranları sektör ve faaliyet türüne göre farklılık göstermektedir:

- %30 standart oran: Genel uygulama olup özel bir rejime tabi olmayan şirketler için geçerlidir.
 - %35 oran: Petrol ve madencilik sektöründe faaliyet gösteren şirketler için uygulanmaktadır.
 - %25 oran: Belirli kamu yararı niteliğindeki faaliyetler, turizm sektöründe onaylı yatırımlar, sosyal konut projeleri ve bazı özel statülü kuruluşlar için uygulanmaktadır.
- Vergilendirilebilir kazanç, ticari bilanço kârı üzerinden, vergi kanununda öngörülen düzeltmeler yapılarak hesaplanmaktadır.

Katma Değer Vergisi (KDV)

Bağımsız ekonomik faaliyet yürüten gerçek ve tüzel kişilerin mal teslimi ve hizmet ifaları KDV'ye tabidir. İthalat işlemleri de KDV kapsamındadır.

- Standart oran: %18 yasada aksi belirtilmedikçe tüm işlemler için geçerli oran
- İndirimli oran: %10 tavuk eti, şeker, taze sebze, konserve sebze, meyve vb. (Gabon Vergi Kanunu M.221)
- Sıfır oran: İhracat ve uluslararası taşımalar için

KDV, ithalat aşamasında gümrük kıymeti ve ilgili vergiler üzerinden hesaplanmakta; yurt içi işlemlerde ise tahsil edilen KDV'den indirilecek KDV mahsup edilerek net vergi ödenmektedir.

Kişisel Gelir Vergisi (IRPP)

Kişisel Gelir Vergisi; ücretler, ticari kazançlar, serbest meslek gelirleri, gayrimenkul gelirleri ve sermaye gelirleri gibi farklı gelir kategorilerini kapsamaktadır. Vergi oranları artan oranlı olup gelirin niteliğine ve tutarına göre yaklaşık %0 ila %35 arasında değişmektedir.

Ürün Standartları ile ilgili Uygulamalar

1 Ocak 2021'den itibaren Gabon'a ithal edilen ürünlerin "Gabon Uygunluk Değerlendirme Programı" (PROGEC) kapsamında uygunluk değerlendirme sertifikasına sahip olması zorunlu hale getirilmiştir. 01'den 24'e kadar olan GTİP fasılları, 30 numaralı GTİP faslı ve FOB değeri 1.000 Euro'dan düşük olan ithalatlar bu programdan muaftır.

Gabon Standardizasyon Ajansı (Agence Gabonaise de Normalisation-AGANOR), dört uluslararası şirketi uygunluk sertifikası düzenlemeye yetkilendirmiştir: Bureau Veritas, Cotecna, Intertek, SGS.

Test Etme, Muayene ve Belgelendirme

Gabon'a ihracat yapan firmalar, sevkiyat öncesinde AGANOR tarafından yetkilendirilmiş dört servis sağlayıcı firmadan uygunluk belgesi temin etmek zorundadır. Gabon Uygunluk Değerlendirme Programının amacı, tüketicileri düşük standartlı, sahte ve tehlikeli ürünlerden korumaktır. Uygunluk değerlendirme süreci fiziksel muayene, numune alma, laboratuvar testleri (gerekliyse) ve sertifikalandırma gibi işlemleri içermektedir. Süreç hakkında daha detaylı bilgiye AGANOR ile yetkili servis sağlayıcıların internet siteleri üzerinden ulaşılabilmektedir.

Ambalaj, Paketleme ve Etiketleme

Gabon'a ihraç edilen ürünlerin etiketleri Fransızca olmalı ve şu bilgileri içermelidir: Ürün açıklaması, net ürün miktarı, üreticinin adı ve adresi, ürün işlevi, içindekiler listesi, tarih damgası, tanımlama kodu ve kullanım talimatları ve uyarılar.

Teknik Engeller

Piyasaya arz edilen tüm ürünlerin güvenli ve kaliteli olmasını sağlamak ülkelerin en temel öncelikleri arasındadır. Bu amaçla, ürünlerin uyması gereken teknik kriterler (standartlar ve teknik düzenlemeler) ile ürünlerin bu kriterlere uygun üretildiğini belgeleyen uygunluk değerlendirmesi işlemlerine günümüzde daha fazla başvurulmaktadır. Standartlar, teknik düzenlemeler ve uygunluk değerlendirmesi prosedürleri, sınai, ekonomik ve ticari gelişmeye katkıda bulunan, insan can ve mal güvenliğini korumayı amaçlayan, modern ekonominin ve standardizasyon sisteminin temel taşlarıdır.

Bununla birlikte, standartlar, teknik düzenlemeler ve uygunluk değerlendirmesi işlemleri çoğu zaman insan sağlığı ve güvenliği gibi meşru amaçların ötesinde ticarete teknik engeller olarak adlandırılan ve uluslararası ticaretin serbest akışını olumsuz etkileyen engellere yol açmaktadır. Uluslararası kabul görmüş standartlardan farklı teknik kriterler belirlenmesi ve gerektiğinden katı test ve belgelendirme işlemlerinin zorunlu kılınması bu alandaki en önemli

sorunlardır. Şeffaf bir şekilde kabul edilmeyen ve uygulanmayan bu düzenlemeler ihracatçı firmalar açısından ek külfet ve maliyetlere de yol açmakta ve rekabet edebilirliklerini güçleştirmektedir. İhracatta karşılaştığımız ticarete teknik engellerin önlenmesi, sürdürülebilir ihracat artışının sağlanması açısından da önemlidir.

Bu kapsamda, T.C. Ticaret Bakanlığı Ürün Güvenliği ve Denetimi Genel Müdürlüğü internet sayfasında konu ile ilgili ayrıntılı bilgi mevcuttur (<https://teknikenjel.ticaret.gov.tr/>). Ticarete Teknik Engeller İnternet Sitesi, ihracatçılarımızın ticarete teknik engeller alanında yararlanacağı ve etkin olarak kullanılacağı temel bir platform olarak yapılandırılmıştır. Bu çerçevede; ihracata konu ülkenin ticarete teknik engeller uygulamaları hakkında bilgi sahibi olunabilmekte, ihtiyaç duyulan ülke mevzuat ve uygulamaları hakkında ilave bilgiler Bakanlığımızdan talep edilebilmekte ve ihracatta karşılaşılan ticarete teknik engeller interaktif olarak Bakanlığımıza bildirilebilmektedir. Ticarete Teknik Engeller İnternet Sitesine üyelik suretiyle ilgilenilen ülke ve ürün gruplarına ilişkin taslak düzenlemeler e-posta ile günlük olarak gönderilmektedir. Ayrıca, firmalarımız ihracatlarını olumsuz etkileyebilecek diğer ülke düzenlemelerini taslak aşamasında öğrenip yorum yapabilmektedir. Ticarete Teknik Engeller İnternet Sitesine üyelik ücretsizdir.

Gabon'da teknik düzenlemeler, 006/2014 sayılı Ulusal Standardizasyon Kanunu çerçevesinde yürütülmekte olup standardizasyondan sorumlu kurum Agence Gabonaise de Normalisation (AGANOR)'dur. Ülkede zorunlu ve gönüllü standartlar yürürlükte olup düzenlemeler büyük ölçüde uluslararası normlara dayanmaktadır.

PROGEC kapsamı ve muafiyet koşulları yukarıdaki "Ürün Standartları" bölümünde açıklanmıştır. Sertifika bulunmayan ürünlerin gümrük işlemleri tamamlanamamaktadır.

Gıda ve tarım ürünlerinde sağlık ve bitki sağlığı sertifikası zorunlu olup bu alanda yetkili kurum Agence Gabonaise de Sécurité Alimentaire (AGASA)'dır. Ürün etiketlerinin Fransızca olması gerekmektedir.

Teknik düzenlemeler genel olarak koruyucu nitelikte olmakla birlikte, belge ve sertifikasyon süreçlerinde yaşanabilecek gecikmeler fiilî olarak ticareti yavaşlatabilmektedir. Bu nedenle ihracat öncesinde ilgili şartların teyit edilmesi önem arz etmektedir.

2. PAZARIN ÖZELLİKLERİ

Fikri, Sınai Mülkiyet Hakları

Gabon, merkezi Kamerun'un Yaoundé şehrinde bulunan Afrika Fikri Mülkiyet Ofisi (OAPI) üyesidir. OAPI sistemi, 1977 tarihli Bangui Anlaşması çerçevesinde oluşturulmuş olup üye ülkelerde fikri ve sınai mülkiyet haklarının tek bir merkezden tescil edilmesini öngörmektedir. Bu kapsamda OAPI nezdinde yapılan bir tescil, tüm üye ülkelerde geçerli olmaktadır.

OAPI sistemi; marka, patent, endüstriyel tasarım, ticaret unvanı ve coğrafi işaretler gibi sınai mülkiyet haklarını kapsamaktadır. Başvurular merkezi olarak değerlendirilmekte ve tescil işlemleri OAPI tarafından yürütülmektedir.

Gabon'da OAPI'nin ulusal irtibat kurumu Gabon Sınai Mülkiyet Merkezi (CEPIG)'dir. Başvurular CEPIG aracılığıyla iletilmekte olup nihai tescil işlemi OAPI tarafından gerçekleştirilmektedir.

Fikri ve sınai mülkiyet haklarının ihlali halinde yetkili merci üye ülkelerin ulusal mahkemeleridir. Mevzuat altyapısı bölgesel düzeyde uyumlaştırılmış olmakla birlikte, uygulamada hak sahiplerinin aktif takipte bulunması önem arz etmektedir.

Dağıtım Kanalları

Gabon'da dağıtım ağı geleneksel ve modern sistemlerin birleşiminden oluşmaktadır. Ülke, büyük ölçüde ithalata dayalı bir ekonomi olduğu için ithalatçı firmalar, toptancılar ve distribütörler pazarda önemli bir rol oynamaktadır.

Perakende sektörü özellikle Librevil ve Port-Gentil gibi büyük şehirlerde gelişim göstermekte; süpermarket zincirleri ve organize perakende yapıları giderek yaygınlaşmaktadır. Bununla birlikte, açık hava pazarları, mahalle dükkânları ve küçük ölçekli perakendeciler tüketici alışverişlerinde hâlen önemli paya sahiptir. Fiyat duyarlılığı yüksek olduğu için dağıtım zincirinde maliyet unsuru belirleyici olmaktadır.

E-ticaret sektörü gelişim aşamasında olup internet altyapısı ve banka kartı kullanımının sınırlı olması nedeniyle büyüme hızı kademelidir. Buna karşın mobil ödeme sistemlerinin yaygınlaşması ve sosyal medya üzerinden yapılan doğrudan satışların artması, dijital ticaretin gelecekte daha fazla önem kazanabileceğine işaret etmektedir.

Lojistik açısından Gabon'un dış ticareti ağırlıklı olarak deniz yoluyla yürütülmektedir. Başlıca giriş noktaları Owendo ve Port-Gentil limanlarıdır. İç bölgelerde kara taşımacılığı altyapı eksiklikleri nedeniyle maliyetli ve zaman alıcı olabilmektedir. Hava taşımacılığı ise hızlı teslimat gerektiren ürünler için tercih edilmektedir.

Tüketici Tercihleri

Gabon, 2,5 milyonluk nüfusuna rağmen kişi başına düşen GSYİH bakımından Afrika'nın en zengin ülkelerinden biridir. Dünya Bankası'nın üst-orta gelirli ülkeler kategorisinde yer alan Gabon'da yaşam standartları bölge ortalamasının üzerindedir. Ancak, bu yüksek gelir eşit dağılmamış olup nüfusun üçte biri yoksulluk sınırının altındadır.

Ülke nüfusunun yarıdan fazlası 24 yaşın altındadır ve bu nüfusun %90'ı şehirlerde yaşamaktadır. İthal ürünlere bağımlı bir ülke olduğu için yeni ürünlerin pazara girişi kolaydır. Tüketiciler için fiyat en önemli belirleyicidir. Orta sınıf için ürün kalitesi, marka bilinirliği ve ambalaj sunumu da karar alma sürecinde etkili olmaktadır.

Satış Teknikleri ve Satışı Etkileyen Faktörler

Gabon'da ticari ilişkiler büyük ölçüde güvene dayalı ve uzun vadeli iş bağlantıları çerçevesinde yürütülmektedir. Pazarda ithalatçı ve distribütörler kilit rol oynadığından, satış faaliyetlerinde güvenilir bir yerel ortakla iş birliği yapılması önemli bir avantaj sağlamaktadır. Karar alma süreçleri zaman zaman yavaş ilerleyebilmekte, ticari ilişkilerde kişisel temas ve karşılıklı güven belirleyici olmaktadır.

Yeni ürünlerin pazara sunumunda sektöre göre farklı satış teknikleri uygulanmaktadır. Gıda sektöründe tadım etkinlikleri ve doğrudan tüketiciye yönelik promosyonlar yaygınken, teknik ve endüstriyel ürünlerde showroom sergilemeleri, saha tanıtımları ve uygulamalı demonstrasyonlar tercih edilmektedir. Promosyon kampanyaları ve indirim uygulamaları, özellikle fiyat duyarlılığı yüksek tüketici segmentinde etkili olmaktadır.

Geleneksel reklam kanalları (gazete, radyo, televizyon ve açık hava reklamları) kullanılmaya devam etmekle birlikte, dijital pazarlama ve sosyal medya tanıtımları giderek önem kazanmaktadır. Özellikle genç nüfusa ulaşmak için sosyal medya platformları ve çevrim içi kampanyalar etkin bir araç haline gelmiştir.

Tüketici eğilimleri doğrultusunda esnek ödeme seçenekleri ve mobil ödeme sistemleri marka tercihinde etkili olmaktadır. Satış sonrası hizmetler ise özellikle dayanıklı tüketim ve teknik ürünlerde belirleyici bir unsur olarak öne çıkmaktadır. Ülkede birçok üründe garanti sürelerinin görece kısa (örneğin bazı dayanıklı tüketim mallarında altı ay) olması ve teknik servis altyapısının sınırlı kalması, tüketicilerin güvenilir marka ve güçlü servis ağı sunan firmalara yönelmesine neden olmaktadır. Bu durum, etkin satış sonrası destek sağlayabilen firmalar açısından rekabet avantajı yaratmaktadır.

Kamu İhaleleri

Gabon'da kamu ihaleleri faaliyetleri, Kamu Hesapları Bakanlığı'na bağlı Kamu Alımları Genel Müdürlüğü üzerinden yürütülmekte olup ihalelere ilişkin duyurular [resmi site](#) ve günlük gazete L'Union aracılığıyla yayımlanmaktadır. Ayrıca, [Afrika Kalkınma Bankası](#) ve [Dünya Bankası](#) tarafından finanse edilen projelerin tedarik süreçlerine ait bilgiler ilgili internet portalları üzerinden takip edilebilmektedir.

Gabon'da kamu alımları mevzuatında ihalelerin açık çağrı ve rekabetçi usullerle yürütülmesi öngörülmektedir. Bununla birlikte, 2025 yılına ilişkin kamuoyuna yansıyan verilere göre kamu alımlarının yaklaşık %93'ü doğrudan temin yöntemiyle gerçekleştirilmiştir.

3. ÖNEMLİ SEKTÖRLER

Tarım ve Hayvancılık

Tarım ve hayvancılık sektörü, Gabon ekonomisinde sınırlı bir paya sahip olmakla birlikte, gıda güvenliği ve dış ticaret dengesi açısından stratejik önem taşımaktadır. Ülke, yaklaşık 5,2 milyon hektarlık ekilebilir araziye sahip olup bunun yalnızca küçük bir bölümü etkin biçimde kullanılmaktadır. Tropikal iklim koşulları ve yıllık 1.450–4.000 mm arasında değişen yağış miktarı, tarımsal üretim açısından doğal avantaj sağlamaktadır.

Buna karşın sektörün GSYİH içindeki payı %3–4 seviyesinde kalmakta ve temel gıda ürünlerinde yüksek ithalat bağımlılığı sürmektedir. Pirinç, buğday unu, tavuk eti, süt ürünleri ve işlenmiş gıdaların önemli kısmı ithalat yoluyla karşılanmaktadır. Bu durum, özellikle küresel fiyat dalgalanmaları dönemlerinde iç piyasada enflasyon baskısı yaratmaktadır.

Tarımsal üretim palm yağı, kauçuk ve şeker gibi endüstriyel ürünlerde yoğunlaşmaktadır. Palm yağı ve kauçuk üretiminde faaliyet gösteren Olam Group Gabon, sektörün en büyük yatırımcısı konumundadır ve geniş plantasyon alanları ile entegre işleme tesisleri işletmektedir. Şeker üretimi ise yeniden yapılandırma sürecinin ardından MFB Gabon şirketi bünyesinde sürdürülmektedir. Muz, kakao, kahve ve manyok gibi ürünler de üretilmekle birlikte, üretim çoğunlukla küçük ölçekli ve düşük verimlidir.

Sektörün potansiyeline rağmen büyümesini sınırlayan temel yapısal sorunlar bulunmaktadır. Nüfusun yaklaşık %90'ının şehirlerde yaşaması, kırsal alanlarda iş gücü yetersizliğine yol açmaktadır. Mekanizasyon seviyesi düşüktür, tarımsal krediye erişim sınırlıdır ve lojistik altyapı maliyetleri yüksektir. Ayrıca soğuk zincir ve depolama kapasitesinin yetersizliği, ürün kayıplarını artırmaktadır.

Hayvancılık sektörü özellikle kümes hayvanları ve kırmızı et üretiminde gelişim aşamasındadır. Tavuk eti ithalatı uzun yıllar boyunca yerel arz açığını kapatmıştır. Ancak son dönemde hükümet, yerli üretimi teşvik etmek amacıyla piliç eti ithalatının 2027 yılı itibarıyla yasaklanacağını açıklamıştır. Bu karar, iç üretim kapasitesinin artırılmasını ve entegre kümes hayvancılığı yatırımlarının hızlandırılmasını hedeflemektedir.

Kırmızı et tarafında 2024–2025 döneminde Brezilya'dan yaklaşık 1.000 baş sığır ithal edilerek modern üretim modeli çerçevesinde süt, et ve yan ürün kapasitesinin geliştirilmesi hedeflenmiştir. Bu girişimler, yem üretimini (özellikle mısır ve soya) artırarak tarım ve hayvancılık arasında daha güçlü bir entegrasyon oluşturmayı amaçlamaktadır.

Balıkçılık alanında ise yaklaşık 800 km'lik kıyı şeridi ve 10.000 km²'ye yakın iç su alanı önemli bir potansiyel sunmaktadır. Ancak av filosunun sınırlı kapasitesi, işleme tesislerinin yetersizliği ve denetim sorunları nedeniyle bu potansiyel tam olarak değerlendirilememektedir.

Orman Ürünleri ve Ahşap İşleme

Orman ürünleri sektörü, Gabon ekonomisinin geleneksel ve stratejik alanlarından biridir. Ülke topraklarının yaklaşık %85'i ormanlarla kaplı olup Gabon, Orta Afrika'nın en geniş ve en iyi

korunmuş tropikal orman alanlarından birine sahiptir. Kereste ve işlenmiş ahşap ürünleri, petrol ve madencilik dışındaki en önemli ihracat kalemleri arasında yer almaktadır.

Gabon, 2010 yılında ham tomruk ihracatını yasaklayarak sektörde yapısal bir dönüşüm başlatmıştır. Bu politika ile amaç, ham madde ihracatı yerine yerel işleme kapasitesini geliştirmek ve katma değeri ülke içinde artırmaktır. Bu çerçevede kontrplak, kaplama, işlenmiş kereste ve mobilya bileşenleri üretimi teşvik edilmiştir.

Sektörde faaliyet gösteren başlıca aktörler arasında Rougier Gabon, Compagnie des Bois du Gabon, Precious Woods Gabon ve Nkok Özel Ekonomik Bölgesi'nde faaliyet gösteren çeşitli Asya ve Orta Doğu menşeli işleme şirketleri yer almaktadır. Nkok Özel Ekonomik Bölgesi, ahşap işleme ve ihracat odaklı üretimin yoğunlaştığı bir sanayi kümesi haline gelmiştir.

Devlet politikası, sürdürülebilir ormancılık ilkeleri doğrultusunda sertifikalı üretimi teşvik etmektedir. Gabon, orman yönetimi ve izlenebilirlik alanında Afrika'da öne çıkan ülkelerden biri olup uluslararası çevre standartlarına uyum sektörde önemli bir unsur haline gelmiştir. Avrupa Birliği ile yürütülen FLEGT süreci ve sürdürülebilirlik sertifikaları, ihracat pazarlarına erişimde belirleyici rol oynamaktadır.

Sektör, önemli ihracat geliri sağlamakla birlikte, üretim büyük ölçüde dış talebe bağlıdır. Çin, Avrupa ve Orta Doğu başlıca ihracat pazarları arasında yer almaktadır. İşlenmiş ürün ihracatının artırılması, enerji arzı, lojistik altyapı ve yatırım ortamı ile doğrudan ilişkilidir.

Genel görünüm itibarıyla orman ürünleri sektörü, doğal kaynakların korunması ile sanayileşme hedefi arasında denge kurmaya çalışan bir yapı sergilemekte; yerel işleme kapasitesinin artırılması yoluyla katma değerini yükseltmesi amaçlanmaktadır.

Sanayi

İmalat sanayi sektörü, Gabon'un ham madde ihracatına dayalı ekonomik yapısını dönüştürme çabasının merkezinde yer almaktadır. Uzun yıllar boyunca petrol, mangan ve tomruk ihracatına dayanan üretim modeli, son dönemde yerel işleme ve katma değer yaratma hedefi doğrultusunda yeniden şekillendirilmektedir.

Ahşap sanayi bu dönüşümün en belirgin örneğidir. Tomruk ihracatının yasaklanmasının ardından ülkede kereste, kontrplak, kaplama ve mobilya üretimine yönelik yatırımlar artmıştır. Özellikle Nkok Özel Ekonomik Bölgesi, ahşap işleme tesislerinin yoğunlaştığı bir üretim merkezi haline gelmiştir. Bu bölgede faaliyet gösteren firmalar, işlenmiş ahşap ürünlerini Avrupa, Asya ve Orta Doğu pazarlarına ihraç etmektedir. Ahşap sektöründe amaç, ham ağaç ihracatından nihai ürün ihracatına geçişi kalıcı hale getirmektir.

Madencilikle bağlantılı olarak manganın yerel işlenmesi de sanayi politikasının önemli bir ayağını oluşturmaktadır. Moanda çevresinde gelişen metalürjik faaliyetler kapsamında ferromangan ve silikomangan üretimi yapılmakta; cevherin işlenmeden ihraç edilmesi yerine alایشım üretiminin artırılması hedeflenmektedir. Hem ihracat gelirlerinde katma değeri yükseltmeyi hem de teknik sanayi kapasitesini geliştirmeyi amaçlayan bu yaklaşım doğrultusunda, manganezin ham formda ihracatının 2029 yılında yasaklanacağı açıklanmıştır.

Gıda işleme sanayi ise ithalata bağımlılığı azaltma hedefi çerçevesinde önem kazanmaktadır. Şeker, yağ, unlu mamuller ve temel tüketim ürünlerinde yerel üretim kapasitesinin artırılması yönünde adımlar atılmaktadır. Bununla birlikte sanayi altyapısının sınırlı olması, enerji maliyetleri ve ölçek ekonomisinin yetersizliği sektörün büyümesini zorlaştırmaktadır.

Sanayi üretiminin önemli kısmı özel ekonomik bölgelerde yoğunlaşmaktadır. Bu bölgelerde vergi teşvikleri, arazi tahsisi ve idari kolaylıklar sağlanmakta; üretimin ihracata yönlendirilmesi teşvik edilmektedir. Ancak sanayinin genel ekonomi içindeki payı hâlen sınırlıdır ve üretim büyük ölçüde doğal kaynaklara dayalıdır.

Sektörün önündeki temel sorunlar arasında yüksek lojistik maliyetleri, enerji arzındaki kesintiler, sınırlı nitelikli iş gücü ve küçük iç pazar hacmi yer almaktadır. Buna karşın mevcut politika yaklaşımı, ham maddelerin yerel işlenmesi, sanayi kümelerinin geliştirilmesi ve üretimin çeşitlendirilmesi yönünde şekillenmektedir.

Hizmetler

Turizm

Gabon, yüzölçümünün yaklaşık %11'ini kapsayan 13 milli parkı, geniş tropikal ormanları, 800 kilometreyi aşan bakir kıyı şeridi ve zengin biyolojik çeşitliliği ile Afrika'nın en güçlü ekoturizm potansiyeline sahip ülkelerinden biridir. Loango, Ivindo ve Lopé milli parkları; orman fili, goril ve mandril gibi türlerin doğal habitatlarında gözlemlenebildiği alanlar arasında yer almakta, bu yönüyle Gabon'un ekoturizm potansiyelinin temelini oluşturmaktadır. Bu özellikler, Gabon'u kitlesel turizmden ziyade yüksek gelir grubuna yönelik, düşük yoğunluklu ve doğa temelli turizm modeli için uygun kılmaktadır.

Buna karşın sektörün mevcut ekonomik katkısı sınırlıdır. Uluslararası ziyaretçi sayısı bölge ortalamasının gerisinde kalmakta; ulaşım maliyetleri, vize süreçleri, sınırlı konaklama kapasitesi ve altyapı eksiklikleri turizm talebini kısıtlamaktadır. İç hat uçuşlarının maliyeti ve düzenliliği de park erişimini zorlaştıran unsurlar arasındadır.

Devlet politikası, turizmi ekonomik çeşitlendirme araçlarından biri olarak konumlandırmakta; özellikle ekoturizm, kıyı turizmi ve iş turizmi alanlarında yatırımları teşvik etmeyi hedeflemektedir. Milli park yönetimi, koruma ve sürdürülebilir kullanım dengesi çerçevesinde yapılandırılmıştır. Turizm yatırımlarında kamu-özel iş birliği modelleri ve seçici yatırım yaklaşımı benimsenmektedir.

Uzun vadede Gabon'un rekabet avantajı, doğal varlıklarının korunması ile turizm gelirlerinin artırılması arasındaki dengeyi kurabilmesine bağlıdır. Ülkenin marka konumlandırması "korunan doğa destinasyonu" ekseninde şekillenmektedir; ancak bu potansiyelin ekonomik değere dönüşmesi, ulaşım, hizmet kalitesi ve yatırım ortamındaki iyileştirmelere bağlıdır.

Toptan ve Perakende Ticaret

Gabon'da toptan ve perakende ticaret sektörü, ithalata dayalı ekonomik yapı nedeniyle önemli bir ağırlığa sahiptir. Tüketim mallarının büyük bölümü dışarıdan temin edilmekte olup ithalatçı

firmalar ve distribütörler piyasa yapısında belirleyici rol oynamaktadır. Özellikle Librevil ve Port-Gentil gibi büyük şehirlerde ticari faaliyet yoğunlaşmıştır.

Toptan ticaret genellikle sınırlı sayıda büyük ithalatçı ve dağıtıcı firma tarafından yürütülmekte; bu firmalar hem kamu hem de özel sektör tedarik zincirlerinde etkin konumdadır. Perakende tarafında ise modern zincir mağazalar ile geleneksel mahalle dükkânları ve açık pazarlar birlikte varlığını sürdürmektedir. Son yıllarda süpermarket ve alışveriş merkezi sayısında artış gözlenmekle birlikte, perakende sektörü hâlen parçalı bir yapı sergilemektedir.

Tüketici harcamalarında gıda ve temel tüketim ürünleri ağırlık taşımakta; fiyat hassasiyeti belirgin olmakla birlikte, orta gelir grubunda marka ve kalite unsurları da önem kazanmaktadır. Mobil ödeme sistemlerinin yaygınlaşması ve sosyal medya üzerinden yapılan satışlar, ticaretin dijitalleşmesine katkı sağlamaktadır. Ancak e-ticaret altyapısı henüz erken aşamadır.

Sektör, yüksek ithalat bağımlılığı nedeniyle döviz kuru hareketlerine ve uluslararası lojistik maliyetlerine duyarlıdır. Bu durum, fiyat oluşumunu ve enflasyon dinamiklerini doğrudan etkilemektedir.

İnşaat ve Altyapı

İnşaat ve altyapı sektörü, Gabon'da kamu yatırımlarının en yoğunlaştığı alanlardan biridir. Yüksek şehirleşme oranı, mevcut altyapı eksiklikleri ve bölgesel bağlantı ihtiyacı sektörü stratejik konuma taşımaktadır. Yol, köprü, liman, enerji ve su altyapısına yönelik yatırımlar, ekonomik faaliyetlerin ülke geneline yayılması açısından belirleyici rol oynamaktadır.

Karayolu altyapısında özellikle iç bölgeleri kıyı ve başkent bağlantılarına entegre etmeye yönelik rehabilitasyon ve yeni yol yapım çalışmaları sürmektedir. Ulaşım altyapısının iyileştirilmesi, madencilik ve tarım üretiminin pazarlara erişimini kolaylaştırmayı amaçlamaktadır. Demiryolu ve liman kapasitesinin artırılmasına yönelik planlamalar da ham madde taşımacılığı ve ihracat lojistiği açısından önem taşımaktadır.

Enerji altyapısı yatırımları inşaat sektörünün önemli bir bileşenidir. Hidroelektrik projeleri, gaz santralleri ve iletim hatlarının güçlendirilmesine yönelik çalışmalar, elektrik arz güvenliğini artırmaya yöneliktir. Sanayi bölgeleri ve yeni yerleşim alanlarının gelişimi bu yatırımlara bağlıdır.

Son yıllarda sosyal konut projeleri de öncelikli gündem maddeleri arasında yer almaktadır. Özellikle Librevil ve Port-Gentil çevresinde artan konut talebine karşılık, düşük ve orta gelir gruplarına yönelik konut üretiminin artırılması hedeflenmektedir. Ancak finansman, arsa tahsisi ve proje uygulama kapasitesi alanlarında çeşitli zorluklar devam etmektedir.

Sanitasyon ve kentsel drenaj projeleri, özellikle yağış rejiminin yoğun olduğu bölgelerde önem kazanmıştır. Başkent ve büyük şehirlerde sel riskini azaltmaya yönelik kanalizasyon, drenaj ve atık su altyapısı yatırımları yürütülmektedir. Bu projeler hem halk sağlığı hem de kentsel yaşam kalitesi açısından kritik görülmektedir.

Su temini, içme suyu şebekelerinin yenilenmesi ve atık yönetimi alanlarında da iyileştirme çalışmaları devam etmektedir. Mevcut altyapının eski olması ve hızlı kentleşme, bu alanlarda kapasite baskısı yaratmaktadır.

Sektörde büyük ölçekli projeler ağırlıklı olarak kamu öncülüğünde yürütülmekte, finansman yapısında kamu bütçesi, dış kredi kaynakları ve zaman zaman kamu-özel iş birliği modelleri kullanılmaktadır. Uygulamada uluslararası firmalar önemli rol oynarken, yerel firmalar çoğunlukla alt yüklenici olarak faaliyet göstermektedir. Kamu alımlarında doğrudan temin yönteminin yaygınlığı, proje dağılımında belirleyici bir unsur olmaya devam etmektedir.

Telekom ve Dijital Ekonomi

Telekomünikasyon ve dijital ekonomi, Gabon'un ekonomik çeşitlendirme stratejisinde öncelikli alanlardan biri olarak öne çıkmaktadır. Ülkede mobil penetrasyon oranı yüksek olmakla birlikte sabit geniş bant erişimi ve kırsal kapsama alanı sınırlıdır. Sektörde başlıca operatörler Gabon Telecom ve Airtel Gabon'dur. Mobil internet erişimi yaygınlaşmakta, veri kullanımı artmakta ve dijital hizmetlere olan talep büyümektedir.

Devlet politikası, ülke genelinde fiber optik altyapının genişletilmesi, kamu kurumlarının dijitalleştirilmesi ve e-devlet uygulamalarının yaygınlaştırılması yönünde şekillenmektedir. Bölgesel ve uluslararası deniz altı fiber hat bağlantıları üzerinden sağlanan kapasitenin iç şebekelere aktarılması ve kırsal alanlara ulaştırılması öncelikli hedefler arasındadır. Ulusal veri merkezleri, kamu bilgi sistemlerinin modernizasyonu ve dijital kimlik altyapısı gibi projeler de dijital dönüşüm gündeminin parçasıdır.

Finansal teknolojiler ve mobil ödeme sistemleri, bankacılık hizmetlerine erişimin sınırlı olduğu kesimler için önemli bir araç haline gelmiştir. E-ticaret henüz erken aşamada olmakla birlikte, sosyal medya üzerinden satışlar ve mobil para uygulamaları hızlı büyüme göstermektedir. Dijital ekonomi, istihdam yaratma, genç nüfusun girişimcilik potansiyelini değerlendirme ve hizmet sektörünün katma değerini artırma açısından stratejik bir alan olarak değerlendirilmektedir.

Petrol ve Doğal Gaz

Petrol ve doğal gaz sektörü Gabon ekonomisinin temel dayanaklarından biri olmaya devam etmektedir. 2024 yılında petrol üretimi yaklaşık 84 milyon varil seviyesinde gerçekleşmiş olup üretim artış eğilimini sürdürmüştür. 2025 yılı sonunda günlük ham petrol üretimi yaklaşık 225.000–230.000 varil seviyelerinde seyretmiştir. Petrol gelirleri kamu bütçesi, ihracat gelirleri ve döviz arzı açısından belirleyici niteliktedir. Bu nedenle sektör, ülke makroekonomik dengeleri üzerinde doğrudan etkiye sahiptir.

Sektörde üretim büyük ölçüde uluslararası enerji şirketleri tarafından yürütülmektedir. Başlıca aktörler arasında Perenco, TotalEnergies, VAALCO Energy ve BW Energy yer almaktadır. Özellikle offshore sahalarında faaliyet gösteren bu şirketler, mevcut üretimin sürdürülmesi ve yeni kuyuların devreye alınması yönünde çalışmalar yürütmektedir. Devletin iştiraki olan Gabon Oil Company (GOC) ise sektörde stratejik pay sahibi olarak ruhsat yönetimi ve ortaklık yapıları üzerinden rol oynamaktadır.

Gabon'daki petrol sahalarının önemli bir kısmı olgunlaşmış olmakla birlikte, açık deniz (offshore) alanlarda ve marjinal sahalarda üretimin sürdürülmesine yönelik yatırımlar devam etmektedir. Derin deniz bloklarında yeni arama faaliyetleri ve mevcut sahalarda üretim artırıcı tekniklerin kullanımı sektörün öncelikli alanları arasındadır. Devletin sektördeki rolü kamu iştirakleri ve lisans politikaları üzerinden güçlendirilmiş olup rezervlerin yenilenmesi ve üretimin istikrarlı şekilde artırılması hedeflenmektedir.

Doğal gaz alanında yaklaşık 28 milyar metreküp seviyesinde rezerv bulunduğu tahmin edilmekte, bu potansiyelin daha etkin değerlendirilmesine yönelik projeler yürütülmektedir. Gaz yakımının (flaring) azaltılması, sıvılaştırılmış doğalgaz (LNG) üretimi ve gazın yerel elektrik üretimi ile sanayi kullanımına yönlendirilmesi öncelikli politika alanları arasındadır. Cap Lopez'te geliştirilen yüzer LNG tesisi, yıllık yaklaşık 700.000 ton LNG üretim kapasitesi ile gazın ihracata konu edilmesini ve enerji sektörünün çeşitlendirilmesini amaçlamaktadır. Rafineri kapasitesinin artırılmasına yönelik planlar ise rafine ürün ithalatına bağımlılığın azaltılmasına yöneliktir.

Sektör, kamu gelirlerinin önemli bölümünü sağlaması nedeniyle stratejik önemini korumaktadır. Bununla birlikte, üretim seviyeleri ve bütçe gelirleri küresel petrol fiyatlarındaki dalgalanmalara duyarlıdır. Bu durum, enerji gelirlerinin ekonomik çeşitlendirme ve sanayileşme yatırımlarının finansmanında etkin biçimde kullanılmasını daha da önemli hale getirmektedir.

Madencilik

Madencilik sektörü, petrol ve doğal gazdan sonra Gabon ekonomisinin en önemli ikinci ihracat kalemini oluşturmaktadır. Ülke, başta manganiz olmak üzere demir, altın, potas ve fosfat gibi önemli yeraltı kaynaklarına sahiptir. Özellikle manganiz üretiminde Gabon, küresel ölçekte ilk üç üretici arasında yer almakta ve dünya arzında stratejik bir konumda bulunmaktadır.

Manganiz üretimi büyük ölçüde Moanda sahasında yoğunlaşmış olup sektörün en büyük aktörü, Fransız Eramet Grubu'na bağlı Compagnie Minière de l'Ogooué (COMILOG) şirkettir. COMILOG, aynı zamanda ülkedeki önemli işverenlerden biri olup cevher zenginleştirme ve metalürjik faaliyetler yürütmektedir. Metalürji alanında faaliyet gösteren Compagnie Industrielle et Commerciale des Mines de Huazhou (CICMHZ) gibi şirketler de manganizin yerel işlenmesi sürecine katkı sağlamaktadır.

Demir cevheri tarafında, uzun yıllardır gündemde olan Belinga sahasında üretim hazırlıkları sürmekte olup projede devlet iştiraki olan Société Nationale des Mines du Gabon (SNMG) ile yabancı yatırımcı ortaklıkları rol oynamaktadır. Baniaka demir projesi ise Avustralya merkezli yatırımcılar tarafından geliştirilmektedir ve sektörün genişleme potansiyeline işaret etmektedir.

Altın üretimi daha sınırlı ölçekli olmakla birlikte, özellikle Alpha Centauri Mining gibi şirketler tarafından işletilen sahalarda faaliyetler sürdürülmektedir.

Sektörde temel politika yaklaşımı, ham cevher ihracatına dayalı yapıyı kademeli olarak dönüştürmektir. Bu çerçevede manganez başta olmak üzere minerallerin yerel işlenmesi, metalürjik kapasitenin artırılması ve sanayi kümelerinin geliştirilmesi öncelik haline gelmiştir. Moanda–Franceville hattında oluşan metalürji altyapısının genişletilmesi ve ferromanganez ile silikomanganez gibi alaşım üretim kapasitesinin artırılması hedeflenmektedir. Amaç, madencilik ihracatının toplam ihracat içindeki payının artırılması ve sektörde yaratılan katma değerlerin büyüme hızının yükseltilmesidir. Bu kapsamda altyapı yatırımları (demiryolu bağlantıları, liman kapasitesi ve enerji arzı) madencilik faaliyetleriyle eşgüdüm içinde planlanmaktadır.

Sektör, büyük ölçüde yabancı sermaye ve uluslararası teknik kapasite ile yürütülmekle birlikte, devlet düzenleyici ve yönlendirici bir rol üstlenmektedir. Ruhsatlandırma politikaları, yerel içerik uygulamaları ve işleme zorunlulukları sektörün dönüşümünde belirleyici araçlar olarak kullanılmaktadır.

Enerji

Gabon'un elektrik üretimi hidroelektrik ve termik santrallere dayanmaktadır. Toplam kurulu kapasite son yatırımlarla birlikte yaklaşık 800–900 MW bandına yaklaşmış olup üretim karmasında hidroelektrik yaklaşık %45-50, termik üretim (gaz ve akaryakıt bazlı) %45 civarında, güneş ve diğer yenilenebilir kaynaklar ise sınırlı bir paya sahiptir. Üretim kapasitesi büyük ölçüde Librevil, Port-Gentil ve Franceville çevresinde yoğunlaşmıştır. Kırsal alanlarda elektrifikasyon oranı şehir merkezlerine kıyasla düşüktür ve bu durum bölgesel kalkınma açısından sınırlayıcı bir faktör oluşturmaktadır.

Elektrik üretimi ve dağıtımını uzun yıllar Société d'Énergie et d'Eau du Gabon (SEEG) tarafından yürütülmüş; son dönemde sektörde kamu otoritesinin rolü artmıştır. Şebeke kayıpları, bakım eksiklikleri ve dönemsel kesintiler enerji arz güvenliği açısından temel sorunlar arasında yer almaktadır.

Yenilenebilir enerji tarafında hidroelektrik yatırımları ön plandadır. Impératrice Eugénie (120 MW), FE2 (56 MW) ve Kinguéle Aval (35 MW) gibi projeler üretim kapasitesini artırmayı hedeflemektedir. Bunun yanında güneş enerjisi projeleri özellikle kırsal elektrifikasyon amacıyla geliştirilmektedir. Ayeme Plaine GES gibi girişimler, ülkenin yüksek güneş potansiyelinden yararlanmayı amaçlamaktadır.

Termik üretimde doğalgazın payının artırılması yönünde adımlar atılmıştır. Gazdan elektrığe projelerde Perenco önemli rol oynamakta; arz açığının dengelenmesinde mobil ve özel sektör çözümleri öne çıkmaktadır. Bu çerçevede Karpowership tarafından sağlanan yüzer elektrik üretim kapasitesi ve Aksa Enerji tarafından geliştirilen termik santral yatırımları arz güvenliğinin güçlendirilmesine katkı sağlamıştır.

Bölgesel enerji entegrasyonu kapsamında komşu ülkelerle bağlantı projeleri gündemdedir. İletim ve dağıtım altyapısının modernizasyonu, şebeke kayıplarının azaltılması ve üretim kaynaklarının çeşitlendirilmesi, sektörün öncelikli politika alanları arasında yer almaktadır.

4. PAZARDA DİKKAT EDİLMESİ GEREKEN HUSUSLAR VE DİĞER BİLGİLER

İş Kültürü

Resmi dili Fransızca olan Gabon'da iş ve kamu yönetimi kültürü büyük ölçüde frankofon idari geleneğin etkisini taşımaktadır. Yazılı iletişim, resmi yazışma usulleri ve kurumsal hiyerarşi iş hayatında önemlidir. Ülkede çok sayıda etnik grup bulunmakla birlikte iş dünyasında Fransızca ortak iletişim dili olarak kullanılmaktadır.

Karar alma süreçleri, özellikle kamu kurumlarında ve büyük şirketlerde çok kademeli olabilir. Bu durum zaman zaman sürecin uzamasına yol açabilmektedir. Süreklilik gösteren temas, düzenli takip ve yüz yüze iletişim iş süreçlerinin ilerlemesinde etkili olmaktadır.

Hiyerarşik yapı belirgindir. Üst düzey yöneticiler ve karar vericilerle doğrudan temas önem taşımakta; resmi unvanların doğru kullanılması ve kurumsal pozisyona saygı gösterilmesi beklenmektedir.

İş ilişkilerinde güven unsuru merkezi rol oynamaktadır. Ticari görüşmelerde teknik ve fiyat unsurları kadar karşılıklı güven ve uzun vadeli iş birliği perspektifi de belirleyici olabilmektedir. İlk temaslarda ilişki geliştirmeye zaman ayrılması olağan kabul edilmektedir.

İletişim tarzı genellikle diplomatik ve dolaylı olabilir. Açık bir ret yerine erteleme veya temkinli ifadeler tercih edilebilmektedir. Bu nedenle sözlü ve sözsüz iletişim unsurlarının birlikte değerlendirilmesi önem taşımaktadır.

Para Kullanımı

Çoğunlukla bireysel alımlar nakit olarak yapılır. Kredi kartı kullanımı sınırlıdır. Son yıllarda mobil ödeme giderek yaygınlaşmaktadır; para transferi, fatura ödemesi veya telefon paketi satın alma gibi işlemler bu yöntemle kolayca gerçekleştirilebilmektedir.

Öte yandan, şirketlerin profesyonel alımlarında en yaygın ödeme yöntemleri ise çek ve banka havalesidir.

Pasaport ve Ülkeye Geçici Giriş Vizesi Uygulaması

Umuma mahsus (bordo) pasaport hamili Türk vatandaşları Gabon'a seyahatlerinde vizeye tabidir. Diplomatik, hususi ve hizmet pasaportu hamili Türk vatandaşları ise 90 güne kadar olan kısa süreli seyahatlerinde vizeden muaftır. Gabon'a seyahat edecek umuma mahsus pasaport hamilleri, seyahat öncesinde Gabon dış temsilciliklerinden vize alabilmektedir.

Vize başvurularında aşağıdaki hususlar aranmaktadır:

- Seyahat bitiş tarihinden itibaren en az 6 ay geçerliliği bulunan pasaport,
- Sarıhumma aşısının yapıldığını gösteren uluslararası aşı kartı,
- Gidiş-dönüş uçak rezervasyonu,
- Konaklama bilgisi (otel rezervasyonu veya davet mektubu),

- İş seyahatlerinde davet mektubu,
- Vize harcı ödemesi.

Vize ücretleri başvuru türüne ve süresine göre değişebilmekte olup başvuru yapılacak temsilcilikten veya ilgili elektronik sistemden güncel tutarların teyit edilmesi tavsiye edilmektedir.

Gabon'a girişte pasaport kontrolü sırasında konaklama, seyahat amacı ve yeterli mali imkâna ilişkin sorular yöneltilebilmekte; gerekli belgelerin ibrazı istenebilmektedir. Ayrıca sarıhumma aşısı kartı fiilen kontrol edilmektedir.

Seyahat öncesinde güncel uygulamaların Gabon dış temsilciliklerinden veya yetkili makamların resmi internet sitelerinden teyit edilmesi önem arz etmektedir.

Resmi Tatiller ve Mesai Saatleri

Aşağıdaki çizelgede 2026 yılı resmi tatil günleri gösterilmektedir. Söz konusu resmi tatillerin bazılarının günü yıldan yıla değişebilmektedir:

Tarih	Resmi Tatil
1 Ocak	Yılbaşı
20 Mart*	Ramazan Bayramı
6 Nisan	Paskalya Pazartesi
17 Nisan	Ulusal Kadınlar Günü
1 Mayıs	İşçi Bayramı
14 Mayıs	Yükseliş Günü
25 Mayıs	Beyaz Pazartesi
27 Mayıs*	Kurban Bayramı
15 Ağustos	Meryem'in Göğes Alınışı
16 Ağustos	Bağımsızlık Günü
17 Ağustos	Bağımsızlık Günü (Kutlamaların ikinci günü)
30 Ağustos	Ulusal Kurtuluş Günü
1 Kasım	Azizler Günü
25 Aralık	Noel

* Ramazan ve Kurban Bayramı tarihlerinin resmi ilanlara göre teyit edilmesi tavsiye edilmektedir.

Gabon'da kamu sektörü genellikle hafta içi 07:30–08:00 ile 15:30–16:00 saatleri arasında çalışmakta olup haftalık çalışma süresi 40 saattir. Özel sektörde de temel olarak 40 saatlik haftalık çalışma süresi uygulanmaktadır; ancak sektör ve faaliyet alanına göre esneklik görülebilmektedir. Petrol, madencilik ve tarım gibi sektörlerde vardiyalı çalışma sistemleri yaygındır.

Yerel Saat

Gabon'da West Africa Time (WAT), yani UTC+1 uygulanmaktadır. Yaz saati uygulaması yoktur.

5. ŞİRKET KURULUŞU VE İŞ YAPMA İLE İLGİLİ BİLGİLER

Şirket Türleri

Gabon'da yatırım politikalarının yürütülmesinden sorumlu kuruluş olan Gabon Ulusal Yatırım Teşvik Ajansı (ANPI) ihracat teşviki, iş kurma ve geliştirme konularında girişimcilere destek vermektedir.

Ülkedeki girişimlerin büyük çoğunluğu şahıs işletmesi şeklinde faaliyet göstermektedir. Şirket türleri içerisinde en yaygın olanı ise limitet şirkettir. Güncel mevzuata göre Gabon'da kurulabilecek şirket türleri şunlardır:

- Société à Responsabilité Limitée (Limitet Şirket) (SARL)
- Société à Responsabilité Limitée Unipersonnelle (Tek Ortaklı Limitet Şirket) (SARLU)
- Société par Actions Simplifiée (Basitleştirilmiş Anonim Şirket) (SAS)
- Société à Actions Simplifiées Unipersonnelle (Tek Ortaklı Basitleştirilmiş Anonim Şirket) (SAS)
- Société Civile Immobilière (Emlak Şirketi) (SCI)
- Société Anonyme (Anonim Şirket) (SA)
- Société Anonyme Unipersonnelle (Tek Ortaklı Anonim Şirket) (SAU)
- Groupement D'intérêt Économique (Ekonomik Çıkar Grubu) (GIE)
- Société Coopérative et Participative (Kooperatif ve Katılım Şirketi) (SCOP)

Şube: Ana şirketin yerel uzantısı olarak faaliyet gösterir ve ayrı tüzel kişiliği yoktur. RCCM'ye (Registre du Commerce et du Crédit Mobilier - Ticaret ve Taşınır Kredi Sicili) (<https://rccm.ohada.org/prsCompany/index?lang=en>) kaydolması zorunludur. Ana şirketin belgeleriyle birlikte kayıt yapılır. İki yıl içinde OHADA üyesi ülkede yerel bir tüzel kişiliğe dönüşmelidir; aksi halde kapatılır. Ticari faaliyetlerden dolayı yerel vergilere tabidir ve tüm sorumluluk ana şirkete aittir.

Temsilcilik Ofisi: Ana şirketi tanıtmak ve pazar araştırması yapmak için kurulur, gelir getirici faaliyet yasaktır. RCCM kaydı veya vergi yükümlülüğü yoktur; yalnızca ana şirketin yetkilendirme belgesi gereklidir. Sözleşme imzalama yetkisi olmadığından "sürekli kuruluş" sayılmaz.

Ticari Acente: Ana şirket adına bağımsız olarak çalışır ve genellikle komisyon alır. RCCM'ye kayıt zorunludur, acentelik sözleşmesi açıkça tanımlanır. Ticari işlemleri ana şirket adına yapabilir, ancak sorumluluk genellikle acenteye aittir; kendi gelirine göre vergilendirilir.

Şirket Kurma Prosedürü

Gabon, Ulusal Yatırım Teşvik Ajansı (ANPI) bünyesinde kurulan tek gişe sistemi sayesinde şirket kuruluşuna ilişkin tüm işlemler tek noktadan yürütülebilmektedir. Girişimciler tek gişe sistemine ANPI ofislerinden ulaşabilmektedir.

Bu sistem üzerinde sırasıyla Őu iŐlemler yűrűtűlmektedir:

1. Kuruluş başvuru dosyasının alınması
2. Başvuru bilgilerinin dijital yatırım giŐesine aktarılması
3. Başvuru bilgilerinin Ulusal Yatırım Teşvik Ajansı - ANPI tarafından doğrulanması
4. Vergi kaydı
5. Ticaret Sicili (RCCM) kaydı
6. Vergi kimlik numarasının tahsisi
7. Ulusal Sosyal Gűvenlik Fonu (CNSS) kaydı
8. Ulusal Sağlık Sigortası ve Sosyal Garanti Fonu (CNAMGS) kaydı
9. Şirket adı tescili
10. KuruluŐ iŐleminin ANPI Genel Műdűrű tarafından onaylanması
11. Şirket kuruluş bilgilerinin Resmi Gazete'de yayınlaması
12. Şirket kuruluşuna ilişkin belgelerin giriŐimciye verilmesi

Şirket kuruluşu esnasında talep edilen belgeler Şunlardır:

- Geçerli oturma izni (Carte de Sűjour)
- Pasaport fotokopisi
- Őirket ana sűzleŐmesi
- Kuruluş Genel Kurul Tutanağı
- Sabıka kaydı (veya 75 gűn geçerli online beyan)
- Elektrik/su faturası veya kira kontratı

Şube açılması halinde istenilen ek belgeler:

- Őirket ana sűzleŐmesinin onaylı űrneđi
- Şirket merkezinin yetkili organının Şube amaya ve temsilci atamasına ilişkin kararı

Belgelerin Fransızca dűzenlenmesi (yabancı dilde olanların yeminli tercűman tarafından tercűme edilmesi), ayrıca noter onaylı olması gerekmektedir.

Őirketin resmi kaydı tamamlanana kadar geçen sűre 2-4 hafta arasında deđiŐmektedir. Tahmini kuruluŐ maliyetleri toplamda 1.780 - 2.600 USD civarındadır.

Sigorta

Gabon'da sosyal gűvenlik sistemi Ulusal Sosyal Gűvenlik Fonu (CNSS) ile Ulusal Sađlık Sigortası ve Sosyal Garanti Fonu (CNAMGS) tarafından yűrűtűlmektedir. CNSS; yaŐlılık, malullűk ve űlűm sigortası ile aile yardımları ve iŐ kazası/meslek hastalıđı risklerini kapsamakta, CNAMGS ise zorunlu sađlık sigortası sistemini yűnetmektedir.

1 Ocak 2026 itibarıyla yűrűrlűđe giren dűzenleme kapsamında CNSS prim oranları yeniden belirlenmiŐtir. Buna gűre CNSS kapsamında toplam prim oranı %23'tűr. Bu oranın %18'i iŐveren, %5'i çalıŐan tarafından karŐılanmaktadır. CNAMGS kapsamında zorunlu sađlık sigortası primi toplam %6,1 olup bunun %4,1'i iŐveren, %2'si çalıŐan tarafından űdenmektedir.

Bu çerçevede işverenin brüt ücret üzerinden toplam sosyal güvenlik ve sağlık sigortası yükümlülüğü %22,1 düzeyindedir. Çalışan kesintisi ise toplam %7'dir. İşverenlerin çalışanlarını CNSS ve CNAMGS sistemlerine kaydettirmesi ve primleri düzenli olarak beyan ederek yatırması zorunludur; yükümlülüklerin yerine getirilmemesi halinde idari yaptırımlar uygulanmaktadır.

Bankacılık Mevzuatı

Gabon'un bankacılık sistemi, Orta Afrika Devletleri Merkez Bankası (BEAC) ve Orta Afrika Bankacılık Komisyonu (COBAC) tarafından düzenlenmektedir. Gabon, Orta Afrika Ekonomik ve Parasal Topluluğu (CEMAC) üyesi olup ortak para birimi olarak Orta Afrika CFA frangını (XAF) kullanmaktadır. CFA frangı avroya sabit kurla bağlıdır ve dönüşüm oranı 1 avro = 655,957 CFA frangı olarak uygulanmaktadır. Para biriminin konvertibilitesi Fransa Hazinesi tarafından garanti edilmektedir.

Gabon'da faaliyet gösteren başlıca bankalar arasında BGFI Bank, AFG Bank Gabon (eski BICIG), UGB (Union Gabonaise de Banque), Orabank, Ecobank, UBA Gabon ve Citibank Gabon yer almaktadır. Bankacılık sektörü görece yoğunlaşmış bir yapı sergilemekte olup büyük ölçekli üç banka piyasanın önemli bölümünü kontrol etmektedir.

2019 yılında BEAC tarafından yürürlüğe konulan yeni döviz düzenlemeleri kapsamında, CEMAC bölgesinde döviz işlemleri daha sıkı kurallara bağlanmıştır. Bu düzenlemeler çerçevesinde yurtdışına yapılan transferler belirli belge ve prosedürlere tabi tutulmaktadır. İthalat ödemeleri, dış borç geri ödemeleri ve hizmet alımları gibi ticari işlemler için transfer mümkündür; ancak işlem tutarına ve niteliğine bağlı olarak bankalar tarafından ek belge talep edilmekte ve bazı durumlarda BEAC onayı gerekmektedir.

Yabancı yatırımcıların kâr transferleri ve temettü ödemeleri için vergisel yükümlülüklerin yerine getirildiğinin belgelenmesi zorunludur. Bankalar, transfer talebine ilişkin sözleşme, fatura, vergi ödeme belgeleri ve ilgili şirket kararlarını talep edebilmektedir. Süreçler mevzuat gereği mümkündür; ancak uygulamada inceleme ve onay aşamaları zaman alabilmektedir.

Döviz cinsinden hesap açılması mümkündür ancak BEAC düzenlemeleri çerçevesinde kullanım ve transfer işlemleri kontrol altındadır. Bölge genelinde döviz likiditesi zaman zaman daralabilmekte; bu durum ithalat finansmanı ve uluslararası ödemelerde gecikmelere yol açabilmektedir.

Vizeler

Gabon'da yabancıların ülkede uzun süreli kalabilmeleri için giriş vizesi sonrasında oturma izni (Carte de Séjour) almaları zorunludur. Oturma izni başvuruları Göç İdaresi Genel Müdürlüğü'ne (Direction Générale de la Documentation et de l'Immigration – DGDI) yapılmaktadır.

Gereken evraklar şunlardır:

- Oturum başvuru formu (DGDI'den temin edilir veya (<https://dadi.ga/>) adresinden indirilir)
- Biyometrik fotoğraf
- Yasal olarak onaylanmış konaklama belgesi (Attestation de Logement Légalisée)
- Ev sahibinin kimlik fotokopisi (konut kiralıksa)
- Son elektrik/su faturası (SEEG)
- 150.000 FCFA oturma izni harcı (2 yıl geçerlidir.)
- Ülkeye göre değişen "Caution" (güvence bedeli), genellikle 500.000 - 1.000.000 FCFA arasında değişmektedir.

Gabon'da çalışma izni almak için Çalışma Bakanlığı'na başvurulmaktadır. Çalışma izni için yabancı çalışanlar, aşağıdaki belgeleri ibraz etmelidir:

- İşveren tarafından sunulan istihdam gerekçe yazısı
- Çalışma izni başvuru formu: Bakanlık tarafından sağlanan ve eksiksiz doldurulmuş
- Çalışanın özgeçmişi (CV)
- İşverenin ulusal kimlik kartı (CNI) fotokopisi
- Önceki iş deneyimlerine ait çalışma sertifikaları.
- Çalışanın pasaport fotokopisi
- Diploma ve sertifikaların kopyaları
- Eğitim ve/veya staj belgeleri (varsa)
- Pozisyon tanımı: Başvurulan iş pozisyonunun detaylı tanımı
- Önceki çalışanın çalışma izni (AE veya RAE) ve iş sözleşmesinin aslı (eğer bir çalışanı değiştirme durumu söz konusuysa)
- Pozisyonun yer aldığı, isimlerin belirtildiği organizasyon şeması
- Şirketin hukuki belgeleri: Şirket tescil belgesi, statü, CNSS (Sosyal Güvenlik Kurumu) ve CGNAMGS (Ulusal Sağlık Sigortası ve Sosyal Güvenlik Kurumu) kayıtları
- 100.000 FCFA çalışma izni harcı (2 yıl geçerlidir)

Çalışma izni ile oturma izni birbirinden ayrı süreçlerdir ve her iki iznin de geçerli olması gerekmektedir. Uygulamada işlem süreleri değişiklik gösterebilmekte ve belgelerin eksiksiz sunulması sürecin hızlanması açısından önem taşımaktadır.

Kaynak: T.C. Librevil Büyükelçiliği Ticaret Müşavirliği